

การปรับปรุงเส้นเขตแดนคานอินโคจีนของฝรั่งเศส

๑. การเจรจาโดยสันติ

ในการลงนามกติกาสัญญาไมรุกรานกับฝรั่งเศสเมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๔๘๓ นั้น นายกรัฐมนตรีโคกลาวคำปราศรัย ซึ่งแสดงให้เห็นความตั้งใจอันแน่วแน่ ในการดำเนินตามนโยบายของความเป็นมิตร ซึ่งไทยมีต่อฝรั่งเศส

... ประชาชาติไทยไม่ต้องการอะไรในสากลโลกยิ่งไปกว่าความยุติธรรม และสันติสุข ควบคู่กัน ข้าพเจ้าจึงแสดงต่อหน้าท่าน บัดนี้ว่า ข้าพเจ้ามีความยินดีล้นเหลือที่โคลงนามกติกาสัญญาไมรุกรานกันฉบับนี้ นอกจากจะเป็นการปรีวิตรตามวัฒนธรรมของเราทั้งสองแล้ว ยังได้มีโอกาสแสดงจิตใจของเราในการรักษาระบบและสันติ แม้ไปในสากลโลกอีกด้วย...

เหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ ได้ผันแปรไปอย่างรวดเร็ว ๒ วันหลังจากที่ไทยลงนามในกติกาสัญญาไมรุกรานกับฝรั่งเศส กองทัพเยอรมันบุกเข้ากรุงปารีส และวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๓ ฝรั่งเศสลงนามสัญญาสงบศึกกับเยอรมัน และในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๓ ฝรั่งเศสลงนามสัญญาสงบศึกกับอิตาลี เป็นอันว่าฝรั่งเศสได้สูญเสียความเป็นเอกราช

ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๓ นี้ พันเอกหลวงพิบูลสงครามนายกรัฐมนตรี โคกลาวทางวิทยุกระจายเสียง ถึงความสัมพันธ์ของไทย - ฝรั่งเศสว่า

ข้าราชการโฆษณาการ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนมิถุนายน

... เนื่องจากเหตุการณ์สำคัญในระยะนี้ มีผู้ร่วมชาติซึ่งสนใจกับเพื่อนบ้าน
ของเราทางอินโดจีนโคสุบถามหาพาเรา ขอร้องให้เพื่อนร่วมชาติที่รักจงลืม
ความหลังเสีย โดยถือว่าเรื่องเก่าเป็นเรื่องฝันร้าย ขอให้เพื่อนร่วมชาติ
ที่รักจงสงสารและเห็นอกเห็นใจในฝรั่งเศสมิตรของเรา ...

ในวันเดียวกันนี้ สถานีวิทยูไซงอนประกาศขอบคุณไทยในไม่ตรีจิต
ของไทย ^๒

จะเห็นได้ว่าฝรั่งเศสเองก็ทราบดีว่านโยบายของไทยคือการรักษาไว้
ซึ่งความสัมพันธ์อันดีต่อฝรั่งเศส ทั้ง ๆ ที่ฝรั่งเศสพยายามในยุโรป รัฐบาล
ไทยไม่ประสงค์จะคอยฉวยโอกาสซ้ำเติมและหวังว่า ฝรั่งเศสจะรักษาสัญญาตามที่ได้
ตกลงกันไว้ก่อนจะลงนามในกติกาสัญญาไม่รุกรานกัน เกี่ยวกับการขอปรับปรุงเส้น
เขตแดนตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และความเป็นธรรม ซึ่งจะมีผลบังคับใช้
ก่อนการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน ซึ่งในขั้นแรกฝรั่งเศสได้ยอมรับว่า จะส่งผู้แทนชั้น
เอกอัครราชทูตมาเจรจากับไทย แต่เดือนกรกฎาคมและสิงหาคมก็ผ่านไปโดยที่
ฝรั่งเศสไม่พยายามที่จะปฏิบัติตามข้อตกลง ^๓

ในระหว่างนี้เอง เหตุการณ์ในอินโดจีนก็เริ่มตึงเครียด ญี่ปุ่นฉวยโอกาส
ตอนที่ฝรั่งเศสอ่อนแอและกำลังยอมแพ้เยอรมัน โดยในวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๑๙๔๐
รัฐบาลญี่ปุ่นยื่นบันทึกต่อรัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสให้ปิดพรมแดนระหว่างจีนกับอินโดจีนและ
อนุญาตให้ญี่ปุ่นส่งผู้ตรวจการไปควบคุมเพื่อให้แน่ใจว่า รัฐบาลจีนที่จู่โจมจะไม่ได้รับ

^๑ ข่าวกรมโฆษณาการ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนมิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๘๓, หน้า ๘๒๘

^๒ Luang Vichitr Vadakarn, Thailand's Case, (Bangkok :
The University of Moral and Political Sciences Printing Press,
1941), p. 44

^๓ Ibid, p. 44

ความช่วยเหลือในการทำสงคราม วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๑๙๔๐ รัฐบาลอินโดจีน
ฝรั่งเศสได้ตอบว่าได้ฝึกพร้อมแล้ว และห้ามการล่าเตียงแกสโซลีนและรถบรรทุก
เข้าไปในจีน และยินยอมให้มีผู้ตรวจการของญี่ปุ่น พอวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๑๙๔๐
รัฐบาลญี่ปุ่นได้ส่งคณะทหารโดยมีนายพลนิชิฮาร่า เป็นหัวหน้ามายัง เมืองฮานอย และ
เข้ายึดเมืองทาโฮฟอง ฮาเกียง เลาเก เคาบวง ลัวซอน และป้อมมายาร์ต °

ในระหว่างนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงในญี่ปุ่น มีการจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่
เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๑๙๔๐ มีเจ้าชายโคโนเอะเป็นนายกรัฐมนตรี, โยสุเกะ
มัตสึโอกะเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ และนายพลทากะอิโตะเป็นรัฐมนตรีทหารบก ๒
รัฐบาลชุดนี้มีความต้องการรวมอินโดจีนเข้าไปไว้ในบริเวณวงศัฟพูลัยแห่งมหาเอเซีย
บูรพา ควบคุมดูแลทั้งทางเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ ญี่ปุ่นปรารถนาในทรัพยากร
ธรรมชาติ ข้าว, ยาง ถ่านหินและดีบุก และถ้าญี่ปุ่นสามารถตั้งกองทัพในอินโดจีน
สำเร็จ ก็ไม่เพียงแต่ดำเนินการกับจีนได้อย่างเต็มที่ แต่อาจจะมุ่งมาทางใต้เมื่อ
อังกฤษอ่อนกำลังลง ๓

นายพลกาทรุ ผู้สำเร็จราชการอินโดจีนได้ร้องขอความช่วยเหลือไปยัง
รัฐบาลอังกฤษและรัฐบาลอเมริกา เพื่อต้านทานการปฏิบัติการของญี่ปุ่นเมื่อเดือน
มิถุนายน แต่ไม่เป็นผล รวมทั้งการขอซื้อเครื่องบินและอาวุธต่าง ๆ จากอเมริกาก็
ล้มเหลวเช่นกัน ๔ คั้งนั้นในกลางเดือนกรกฎาคม ๒๔๔๓ เมื่อนายพลนิชิฮาร่า

° F.C.Jones, Japan's New Order in East Asia : Its Rise and Fall, 1937 - 1945. (London : Oxford University Press, 1954), p. 221

๒ John Toland, The Rising Sun, The Decline and Fall of the Japanese Empire, 1936 - 1945. (London : Cassell & Company Ltd, 1971), p. 60

๓ Jones, op.cit., p. 224

๔ Cordell Hull, Memoirs Vol I (London : Hodder and Stoughton, 1948), p. 904

รองขอต่อผู้สำเร็จราชการอินโดจีน เพื่อให้ญี่ปุ่นมีสิทธิตั้งฐานทัพอากาศและมีสิทธินำทหารผ่านไปมา ผู้สำเร็จราชการอินโดจีนจึงจำต้องยอมรับที่จะให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่น ห้ามการผ่านของกองทัพจีน และให้สิทธิพิเศษแก่การค้าขายเบี่ยงว่าเรื่องการค้าขายี้ครองทางทหารนั้นให้รัฐบาลญี่ปุ่นเจรจาโดยตรงกับรัฐบาลฝรั่งเศสที่วี้ชี่ ๑ รัฐบาลญี่ปุ่นจึงเจรจากับรัฐบาลฝรั่งเศสที่วี้ชี่ โดยผ่านเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำกรุงโตเกียว ในชั้นต้นรัฐบาลวี้ชี่ปฏิเสธว่าหากปฏิบัติตามที่ญี่ปุ่นต้องการก็เท่ากับฝรั่งเศสร่วมกับญี่ปุ่นทำสงครามกับจีน ๒ รัฐบาลวี้ชี่ซึ่งมองไม่เห็นหนทางที่จะได้รับความช่วยเหลือจากอำนาจญี่ปุ่นจากประเทศใดทั้งสิ้น ๓ และรัฐบาลอเมริกันเองถึงจะประท้วงญี่ปุ่นหลายครั้งในเรื่องบิ๊บกั้นอินโดจีน แต่ก็ไม่สามารถจะให้ความช่วยเหลือทางทหารได้ เพราะเกรงว่าจะเป็นเหตุของสงครามได้ ๔ ฉะนั้นในวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๔๘๓ (ค.ศ. ๑๙๔๐) ก็ได้มีการแลกเปลี่ยนหนังสือระหว่างทูตฝรั่งเศสที่กรุงโตเกียวกับรัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่น โดยฝรั่งเศสยอมรับว่าญี่ปุ่นมีประโยชน์ส่วนได้เสียสำคัญในด้านการเมืองและทางเศรษฐกิจในตะวันออกไกลและฝรั่งเศสยอมให้ญี่ปุ่นมีเอกสิทธิพิเศษในเศรษฐกิจของอินโดจีนยิ่งกว่าประเทศอื่น ๆ อินโดจีนยอมให้ญี่ปุ่นมีเอกสิทธิพิเศษในกิจการทหาร ทั้งนี้เฉพาะเพื่อให้การรบบพุ่งระหว่างจีนกับญี่ปุ่นสิ้นสุดลง และญี่ปุ่นจะไม่ใช้สิทธิในทางทหารอย่างกว้างขวาง รัฐบาลฝรั่งเศสมอบให้บัญชาการทหารฝรั่งเศสในอินโดจีนตกลงรายละเอียดกับบัญชาการทหารญี่ปุ่นที่ฮานอย และเพื่อเป็นการตอบแทนญี่ปุ่นจะเคารพสิทธิและผลประโยชน์ของฝรั่งเศสในตะวันออกไกล เฉพาะอย่างยิ่งบูรณาภาพอาณาเขต

๑ Jones, op.cit., p. 225

๒ Ibid, p. 226

๓ Ibid, pp. 227 - 228

๔ Hull, op.cit., pp. 904 - 907

ของฝรั่งเศสในอินโดจีน^๑ ในที่สุดวันที่ ๔ กันยายน ๒๔๘๓ (ค.ศ. ๑๙๔๐) นายพลนิชิฮาระ ไคลงนามในสัญญาทางทหารกับนายพลมาแตง ผู้บัญชาการทหารฝรั่งเศสในอินโดจีน ตามสัญญาอินโดจีนยอมให้อิทธิพลนำทหารเข้ามาได้ไม่เกิน ๒ ใน ๓ ของจำนวนทหารทั้งหมดคือ ๒๕,๐๐๐ คน ซึ่งญี่ปุ่นขอเค้นผ่านทั้งเกีย^๒

ในระหว่างนี้เองที่ไทยแน่ใจว่าฝ่ายอักษะจะได้ชัยชนะในยุโรป และญี่ปุ่นกำลังเข้าครอบครองอินโดจีน^๓ ซึ่งมีดินแดนของไทยที่เสียไปให้แก่ฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๐๔ และ ๑๙๐๗ และจะเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของไทย ดังนั้นหลวงพิบูลสงครามจึงได้ดำเนินการซึ่งไม่เพียงแต่เพื่อจะให้ไต่มาซึ่งดินแดนที่เสียไป แต่เพื่อจะป้องกันพรมแดนด้านตะวันออกไว้จากการที่ญี่ปุ่นจะโจมตีในภายหน้า^๔ หลังจากที่หลวงพิบูลสงครามมอบให้นายคีเรก ชัยนาม เร่งทูตฝรั่งเศสให้ส่งผู้แทนมาเจรจาเรื่องพรมแดนตามหนังสือแลกเปลี่ยนในขณะทำการศึกษาสัญญาไม่รุกราน และเวลาล่วงไปสองเดือน โดยที่ฝรั่งเศสไม่สามารถส่งผู้แทนมาได้ หลวงพิบูลสงครามเสนอในคณะรัฐมนตรีว่า

... เหตุการณ์ทางอินโดจีนตั้งเครียดยิ่งขึ้นทุกวัน ถ้าฝรั่งเศสยอมยกอินโดจีนให้อิทธิพลและไทยเรามีได้แสดงท่าทีสนใจเกี่ยวกับดินแดนของเราที่เสียไป รัฐบาลจะต้องรับผิดชอบตอคนในรุ่นหลัง ในฐานะที่เพิกเฉย^๕...

^๑ Jones, op.cit., p. 228

^๒ Ibid, p. 229

^๓ Martin, Jr., op.cit., p. 452

^๔ Ray, op.cit., p. 10

^๕ คีเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า ๒๓

ในวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๔๘๓ หลวงพิบูลสงครามให้นายคิเรก ชัยนาม
เชิญนายเลมิสซีเออร์ อัครราชทูตฝรั่งเศส ซึ่งเป็นอนุกรรมการฝ่ายฝรั่งเศสมาเพื่อ
ขอทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับการตั้งกรรมการฝ่ายฝรั่งเศสมาไทย และแจ้งว่ารัฐบาล
มีความประสงค์อย่างยิ่งที่จะให้การให้สัตยาบันสัญญาไม่รุกราน และการปักปันเขตแดน
ใหม่สำเร็จในคราวเดียวกัน ซึ่งทูตตอบว่า คิดว่าการปักปันเขตแดนจะเสร็จในราว
เดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๓ แต่แล้วในตอนต้นเดือนกันยายน ๒๔๘๓ ฝรั่งเศสยื่นข้อ
เสนอมใหม่ตามสถานทูตไทยว่า ขอให้กติกาสัญญาไม่รุกรานระหว่างไทยกับฝรั่งเศสมี
ผลใช้บังคับตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป โดยมีข้อกำหนดแลกเปลี่ยนสัตยาบัน ข้อเสนอนี้
หมายความว่า กติกาสัญญาไม่รุกรานกันจะมีผลใช้บังคับโดยไม่ต้องมีการปรับปรุง
พรมแดนตามที่ตกลงไว้เดิม

เมื่อฝรั่งเศสได้มีคำขอใหม่มาเช่นนี้ ไทยเห็นว่าก่อนจะดำเนินการประการ
ใดควรจะต้องหยั่งท่าทีของอังกฤษ, อเมริกา, เยอรมัน, อิตาลีและญี่ปุ่นเสียก่อน

นายคิเรก ชัยนาม ได้ขอให้ นายแกรนต์ อัครราชทูตอเมริกัน ถามไป
ยังรัฐบาลอเมริกันว่า จะมีท่าทีอย่างไรต่อการที่ไทยจะเรียกร้องดินแดนที่ไทยเสียให้
ฝรั่งเศสคืน ในกรณีที่ดินโคจีนจะถูกครอบครองจากประเทศอื่น ชั้นแรกนายแกรนต์
ไม่แสดงท่าทีใด ๆ เพราะยังรอคำสั่งจากวอชิงตัน สองสามวันต่อมาได้รับคำตอบว่า
การแก้ปัญหาควรจะ "ทำด้วยการเจรจาและตกลงโดยสันติ" และควรจะเลื่อนการ
เจรจาไปจนกว่าเหตุการณ์ทุกอย่างสงบ ถ้าหากจะให้การเจรจาทกลงเป็นไปอย่างดี
เท่าเทียมกัน และยั่งยืนนาน

รัฐบาลอังกฤษก็ตอบมาทางอัครราชทูตอังกฤษประจำไทยว่า ให้ยับยั้ง
การเรียกร้องไว้และขอให้กงสุลแนะเคิมไคหรือไม เพราะฝ่ายตะวันตกยืนยันแล้วว่าจะ
ไม่ยอมรับนับถือการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตใด ๆ ทั่วโลกในระหว่างสงคราม ไทยก็

ชี้แจงอังกฤษว่า ในกรณีที่สถานภาพของอินโดจีนเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมไป ไทยคิดว่าดินแดนที่เคยเป็นของไทย ควรตกมาเป็นของไทยดีกว่าที่จะไปเป็นของญี่ปุ่น ทูตอังกฤษจึงรายงานไปยังรัฐบาลของตน อีกหนึ่งเดือนต่อมา รัฐบาลอังกฤษขอเห็นชอบด้วยถ้าในที่สุดอินโดจีนต้องไปเป็นของญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลอังกฤษขอเตือนรัฐบาลไทยว่าจะติดกับญี่ปุ่น^๑

ในขณะนั้นกองทัพญี่ปุ่นมาตั้งอยู่ที่ ลังซอนแล้ว และโดยที่ไม่ได้บอกญี่ปุ่นให้ทราบในวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๔๘๓ รัฐบาลไทยได้เร่งเร้ารัฐบาลวิชีว่า ในการทำความตกลงใด ๆ กับญี่ปุ่น ฝรั่งเศสจะต้องไม่รวมดินแดนต่าง ๆ ในอินโดจีนที่ไทยจำต้องยอมยกให้ฝรั่งเศสออกจากข้อตกลง ในวันที่ ๑ กันยายน ๒๔๘๓ ซึ่งญี่ปุ่นยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลฝรั่งเศสให้มีสิทธิพิเศษในกิจการทหารในอินโดจีนนั้นเอง ไทยก็เห็นว่าควรจะต้องตกลงกับญี่ปุ่นโดยตรงดีกว่า และญี่ปุ่นก็แสดงว่าเต็มใจที่จะคืนดินแดนของไทยให้ และหลวงพิบูลสงครามได้แจ้งแก่อัครราชทูตฝรั่งเศสว่า ถึงแม้อังกฤษและอเมริกาจะขอให้ไทยรักษาสถานภาพเดิมในอินโดจีนไว้ แต่ทั้งสองประเทศไม่มีกำลังที่จะสนับสนุนนโยบายนี้^๒

สำหรับทูตอิตาลี และทูตเยอรมันตอบทันทีว่าขอสนับสนุน

ในวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๔๘๓ รัฐบาลของจอมพล เปแตงโคยื่นข้อเสนอต่ออัครราชทูตไทยที่วิชีว่าขอให้ไทยให้สัตยาบันนิตินาสัญญาไม่รุกรานทันที โดยไม่ต้องรอการแลกเปลี่ยนสัตยาบันสาร ในวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๔๘๓ นายกรัฐมนตรีสั่งให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ยืนยันที่กตทูตฝรั่งเศสที่กรุงเทพฯ ว่าตกลงจะผ่อนตามคำขอของฝรั่งเศส แต่ขอให้ฝ่ายฝรั่งเศสตกลงคืนคือ

^๑ คีเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๘ - ๑๒๙

^๒ Martin, Jr., op.cit., p. 453

๑. วางแนวเส้นเขตแดนตามลำแม่น้ำโขง ให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ กล่าวคือถือหลักร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์และตกลงปัญหาเรื่องการปกครองอื่น ๆ ซึ่งกล่าวไว้ในหนังสือแลกเปลี่ยนลงวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๔๘๓^๑

๒. ปรับปรุงเขตแดนให้เป็นไปตามธรรมชาติคือ ถือว่าแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีน ตั้งแต่ทิศเหนือลงมาทิศใต้จนถึงดินแดนกัมพูชา โดยให้ฝ่ายไทยได้รับดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตรงข้ามกับหลวงพระบางและปากเซคืนมา ให้กติกาสัญญามีผลใช้บังคับทันทีเมื่อทำความตกลงแล้ว

๓. รัฐบาลไทยจะขอบคุณมาก ถ้ารัฐบาลฝรั่งเศสให้คำรับรองเป็นหนังสือว่า ในกรณีอินโดจีนเปลี่ยนอธิปไตยจากฝรั่งเศสไป ฝรั่งเศสจะคืนให้ไทยซึ่งบรรพาคินแดนเหล่านี้คือ ลาวและกัมพูชา ในกรณีเช่นนี้รัฐบาลไทยจะพิจารณาด้วยดีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อข้าราชการชาวฝรั่งเศสในดินแดนเหล่านี้^๒

จะเห็นได้ว่า^๒ ข้อแรกนั้น รัฐบาลไทยฯ ขอตกลงเดิมที่ใดผูกกันไว้แต่เดิมนั้นเอง ส่วนข้อ ๓ เป็นข้อเสนอใหม่ (แต่การขอความยุติธรรมตามสมควรแก่เหตุเพราะดินแดนทั้งสองเคยเป็นของไทยมาก่อน)

คำขอทั้ง ๓ ข้อนี้ รัฐบาลได้โทรเลขส่งไปยังทุกุทไทยที่วิซีให้ยื่นบันทึกต่อรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศฝรั่งเศสในวันเดียวกันนั้น ในวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๔๘๓ นี้ นายอาร์แซนอังรี เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำกรุงโตเกียว ได้กล่าวหาต่อรัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่นว่าไทยรุกรานและขอให้ญี่ปุ่นห้าม ใ้รับคำตอบจากนายโอฮาชิ ในวันรุ่งขึ้นว่าญี่ปุ่นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ในวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๔๘๓

^๑ ดูหนังสือแลกเปลี่ยนในภาคผนวก

^๒ ดิเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า ๘๖

เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสยืนยันว่าญี่ปุ่นหนุนหลังไทย ฉะนั้นการเจรจาเรื่องอินโดจีนที่
ล่าช้าอยู่เป็นความผิดของญี่ปุ่น นายโอฮาชิ ชูว่าญี่ปุ่นจะไ้ช้กำลังเมื่อใดก็ได้ ถ้าหาก
ฝรั่งเศสชักชวนไม่ยอมให้ญี่ปุ่นในฐานะที่พินอินโดจีน และวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๔๘๓ ฝรั่งเศส
ในอินโดจีนก็ยินยอมตามที่ญี่ปุ่นเรียกร้อง ๑

ในวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๔๘๓ นายแกรนต์ อัครราชทูตอเมริกันได้แจ้ง
แก่นายคิเรก ชัยนามว่า การที่ไทยถือโอกาสที่ฝรั่งเศสอ่อนแอลง และเรียกร้อง
ดินแดนคืนโดยการขู่หรือการใช้กำลัง จะเป็นการเร้าให้เกิดการรุกรานในอินโดจีน
และเป็นการแผ่ขยายเขตของการทำสงคราม ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อความสงบของ
ประเทศไทยและสัมพันธไมตรีที่มีต่ออเมริกา ๒

สำหรับอังกฤษไม่แสดงท่าทีใด จนกระทั่งวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๔๘๓ ซึ่ง
เป็นเวลาที่ยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นในอินโดจีน เซอร์โจชยา
ครอสบีตอบคำถามของนายคิเรก ชัยนามว่า เป็นเรื่องระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาล
วิชี และถ้ารัฐบาลวิชีตกลงตามข้อเสนอของรัฐบาลไทยแล้ว อังกฤษก็ไม่มีอะไรจะพูด
ซึ่งแสดงว่านโยบายของอังกฤษกับอเมริกาเริ่มจะไม่เป็นแนวเดียวกัน เพราะนาย
แกรนต์ คงยืนยันในหลักสถานภาพเดิม ในขณะที่อังกฤษใช้นโยบายผ่อนผัน ๓

วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๔๘๓ รัฐบาลฝรั่งเศสได้ตอบมายังทูตไทยประจำ
ฝรั่งเศสมีสาระสำคัญดังนี้

๑ Jones, op.cit., p. 230

๒ Martin Jr., op.cit., p. 454

๓ Loc.cit.

๑. รัฐบาลฝรั่งเศสไม่ได้อธิบายให้ชักรักการสัญญาไม่รุกรานก่อนการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน รัฐบาลฝรั่งเศสเพียงแต่แสดงความปรารถนาว่า การแลกเปลี่ยนสัตยาบันนั้นควรกระทำเร็วที่สุด เมื่อสัตยาบันสาร ของฝ่ายฝรั่งเศสมาถึงกรุงเทพฯ

๒. รัฐบาลฝรั่งเศสไม่เห็นเหตุผลที่ชักจูงรัฐบาลไทยให้ถือว่าเหตุการณ์ปัจจุบันในอินโดจีนนั้นผิดปกติ รัฐบาลฝรั่งเศสจึงไม่เห็นเหตุผลที่รัฐบาลไทยจะวิตกกังวลในส่วนนี้ ส่วนนี้ของพลเมืองที่อยู่ในดินแดนอันอยู่ใต้อธิปไตยของฝรั่งเศส

๓. รัฐบาลฝรั่งเศสพร้อมที่จะให้คณะผู้แทนมาทำความเข้าใจในเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับแม่น้ำโขง และจะให้คณะผู้แทนประชุมในเวลาเดียวกันกับการแลกเปลี่ยนสัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกัน

๔. รัฐบาลฝรั่งเศสตกลงใจอย่างหนักแน่นที่จะต่อสู้ป้องกันการเรียกร้องและการโจมตีทั้งหลาย ไม่ว่าจะมาทางไหน เพื่อจะเปลี่ยนสถานะทางการ เมืองและบูรณาภาพแห่งอาณาเขตของอินโดจีน

คำเรียกร้องขอคืนแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงคืนมานั้น เป็นอันยอมรับไม่ได้

ส่วนเหตุที่ขอคำมั่นว่าด้วยการชอกัมพูชา และลาวคืนให้แก่ไทยนั้น ต้องถือว่าไม่มีมูล

ทูตไทยประจำวชิไคซีแจ้งต่ออธิบดีกรมตะวันออกไกลของฝรั่งเศสว่า ความในวรรคหนึ่งไม่ถูกต้อง เพราะรัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศสได้ขอร้องเช่นนั้นจริงๆ เพราะมีเป็นหลักฐาน แต่ได้รับคำตอบว่า ความในวรรคหนึ่งเป็นแต่เพียงข้อปลีกย่อยเท่านั้น และฝ่ายฝรั่งเศสถือว่าความในวรรคสามเป็นข้อสำคัญ

เห็นได้ว่าฝรั่งเศสเปลี่ยนกลวิธีในการกล่าวหาว่าไม่ได้ขอให้ใช้กติกา สัญญา ก่อน แลกเปลี่ยนสัตยาบันสารกัน แต่ขอให้แลกเปลี่ยนในเมื่อสัตยาบันสารของ ฝรั่งเศสมาถึงกรุงเทพฯ ๑ ซึ่งไม่ต่างกันเลย ฝรั่งเศสขอให้สัตยาบันก่อนปรับปรุง เส้นเขตแดน และยืนยันที่กว่าจะส่งคณะผู้แทน แต่เหตุใดฝรั่งเศสจึงไม่ส่งมาก่อนตามที่ตกลงไว้ ๑

ในวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๔๘๓ รัฐบาลวิซีเซ็นสัญญากับญี่ปุ่นยอมให้ญี่ปุ่น เคลื่อนพลเข้าสู่ดินแดนอินโดจีน และญี่ปุ่นรับประกันว่าจะเคารพบูรณภาพอาณาเขตของ อินโดจีน ๒

ในวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๘๓ รัฐบาลไทยซึ่งยังคงรักการเจรจาโดย สันติวิธีต่อบริษัทฝรั่งเศสไปมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

- ๑. รัฐบาลไทยมีความพอใจที่ได้ทราบว่า รัฐบาลฝรั่งเศสยังพร้อมที่จะ ทำความตกลงในบรรดาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับแม่น้ำโขง โดยทางการเจรจา
- ๒. ส่วนข้อเสนอที่เสนอมานี้ให้ถือลำแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่าง ประเทศไทยกับอินโดจีน ตั้งแต่ทิศเหนือมาจนถึงทิศใต้จนจดเขตแดนกับพม่า นั้น ปรากฏว่า ยังไม่มีความเข้าใจอันถูกต้องแท้ในลักษณะและความมุ่งหมายแห่งคำเสนอนี้ เพราะ ข้อเสนอที่มีใจตั้งใจจะให้เป็นที่ที่รัฐบาลฝรั่งเศสจะต้องจัดการป้องกันอย่างไร แต่ เป็นเพียงการขอร้องให้รัฐบาลฝรั่งเศสพิจารณาด้วยดีและด้วยความเห็นอกเห็นใจ เพื่อที่จะยังความสัมพันธ์อันดีในระหว่างประเทศเพื่อนบ้านให้แน่นแฟ้นต่อไปชั่วกาลนาน และเพื่อส่งเสริมมิตรภาพระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศสให้สนิทสนมยิ่งขึ้น คำเสนอทั้งนี้เป็นข้อเสนอให้ปรับปรุงเส้นเขตแดนกันใหม่ เพื่อประโยชน์ร่วมกันของ

๑ คีเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า ๙๕

๒ Jones, op.cit., p. 231

ประเทศไทยและฝรั่งเศส โดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศอันยุ่งยากในปัจจุบัน และไม่เกี่ยวกับปัญหาการคงไว้ซึ่งสถานภาพเดิม (Status quo) ในอินโดจีน อันเนื่องมาจากสถานการณ์ระหว่างประเทศอันยุ่งยากเช่นว่านั้น ข้อเสนอที่รัฐบาลไทยได้พิจารณามาเป็นเวลานานแล้ว และได้เกิดขึ้นเนื่องจากความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ในระหว่างประเทศทั้งสอง ความจริงประเทศไทยได้เสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสเป็นลำดับมาคือ ดินแดนอันกว้างใหญ่ ซึ่งนอกจากที่ได้โดยภายใต้อธิปไตยของไทยแล้ว ราษฎรที่อยู่ในดินแดนนั้น ยังได้เป็นคนไทยและยังคงเป็นคนไทยอยู่ควย ที่ประเทศไทยยอมยกดินแดนทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศสในร.ศ. ๑๑๒ พ.ศ. ๒๔๓๖ (ค.ศ. ๑๘๙๓) นั้น ก็โดยตั้งใจจะให้ขอมุ่เพียงในเรื่องดินแดน ในขณะที่เป็นอันระงับไป ส่วนดินแดนทางฝั่งขวานั้น ฝ่ายฝรั่งเศสก็ยอมรับนับถือแล้วว่าเป็นดินแดนของไทย เพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ฝรั่งเศสเคยส่งเสริมการทำความตกลงกันฉันมิตร โดยการเจรจาปรับปรุงเขตแดนกัน และโดยอาศัยนโยบายอันนี้เอง รัฐบาลไทยจึงได้เสนอข้อเสนอไปเช่นนั้น อันที่จริงถ้าพิจารณาในรูปการณ์ในเจตนารมณ์ของความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศแล้ว ก็จะได้เห็นได้ว่าข้อเสนอของรัฐบาลไทยนั้น เป็นการสมควรควยนานปีการ แม่น้ำโขงยอมแสดงอยู่ในตัวเองว่า เป็นเขตแดนตามธรรมชาติ และการที่จะปรับปรุงเขตแดนกันใหม่โดยถือแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนรวมกัน ก็คงจะไม่ทำให้ฝ่ายฝรั่งเศสต้องเสียดินแดนไปอย่างมากมายเท่าใด แต่กลับจะเป็นเครื่องแสดงว่าฝ่ายฝรั่งเศสได้ปฏิบัติการณ์เพียงธรรมและยุติธรรมต่อประเทศไทย กับทั้งจะเป็นการส่งเสริมสัมพันธไมตรีที่มีอยู่ในระหว่างประเทศทั้งสองให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ฝ่ายไทยได้คำริและพูดถึงเรื่องการทำความตกลงในปัญหาที่ค้างค่างมานี้เนื่อง ๆ กับฝ่ายฝรั่งเศส และที่เพิ่งเสนอมาตามทางการ ณ บัดนี้ ก็เพราะเหตุว่าได้พิจารณาเห็นว่า การเจรจาที่จะกระทำกันเพื่อปรับปรุงเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขงนั้น คงจะเป็นโอกาสอันดีสำหรับปรึกษาหารือปัญหาข้อนี้ควยตามข้อเท็จจริงทั้งกลาวแล้ว จึงพิสูจน์ได้ว่า ในการที่รัฐบาลไทยขอปรับปรุงเขตแดนตามเขตแดนธรรมชาตินั้น รัฐบาลไทยไม่เคยคิดอย่างไร ในอันที่จะฉวยเอาประโยชน์

เนื่องจากฐานะปัจจุบันของฝรั่งเศสและอินโดจีน อนึ่งเมื่อมีกองทหารต่างประเทศอยู่ในอินโดจีนกับทั้งปรากฏตามคำแถลงว่าจะมีกองทหารต่างประเทศอื่นเข้าไปในอินโดจีนอีกด้วย เช่นนี้จะว่าสถานะในอินโดจีนยังเป็นปรกติอยู่ไม่ได้ และควยเหตุนี้เองเป็นเครื่องสนับสนุนว่า ควรถือเขตแดนตามธรรมชาติเป็นเขตแดนร่วมกันในระหว่างประเทศทั้งสอง รัฐบาลไทยจึงขอวิงวอนให้ฝรั่งเศสพิจารณาควยความเที่ยงธรรมและความยุติธรรม และขอให้คำนึงถึงความเข้าใจฉันมิตร และความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศใกล้เคียงกัน และรัฐบาลไทยหวังว่า ข้อเสนอเกี่ยวกับการปรับปรุงเขตแดนนี้ คงจะได้อภิปรายปรึกษากันในขณะปรึกษาหารือเรื่องการปรับปรุงเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขงควย ส่วนคำมั่นเกี่ยวกับแคว้นลาวและกัมพูชานั้นอาจจะพุดจากกัน ถ้าและเมื่อมีความจำเป็นเกิดขึ้นเนื่องจากการผันแปรแห่งเหตุการณ์ในอินโดจีน รัฐบาลไทยขอว่า พร้อมทั้งจะแลกเปลี่ยนสัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกัน และเพราะฉะนั้นจะยินดีมากถ้าผู้แทนของฝรั่งเศสจากอินโดจีนจะมาถึงกรุงเทพฯ ใดในเร็ววัน

จะเห็นได้ว่าไทยไม่ใคร่ขอคืนดินแดนทั้งหมดที่สูญเสียไป ไทยต้องการเพียงให้ถือว่าลำแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีน โดยถือหลักแห่งความยุติธรรมเป็นที่ตั้ง ถ้าหากฝรั่งเศสยอมตกลงตามนี้ ก็เพียงแต่ยอมยกคืนแดนหนึ่งในสิบของดินแดนทั้งหมดที่ได้จากไทยไปเท่านั้น ฉะนั้นคำขอรองของไทยจึงขอควยเหตุผล

วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๔๘๓ หลังจากที่รัฐบาลฝรั่งเศสได้พิจารณาอยู่ถึงสิบวัน ก็ส่งคำตอบแก่กระทรวงการทูตไทยที่วิจิตรมีใจความสำคัญดังนี้

ปรากฏในเรื่อง "เขตแดนของรัฐ" นายคิเรก ชัยนาม แสดงที่กรมโฆษณาการ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓, หน้า ๓๗ - ๔๕

รัฐบาลฝรั่งเศสยินดีที่ได้ทราบว่าฝ่ายไทยได้พิจารณาความเห็นของฝ่าย
ฝรั่งเศสที่เกี่ยวกับดินแดนลาวและกัมพูชาแล้ว รัฐบาลฝรั่งเศสใคร่จะได้เห็นกติกาสัญญา
ที่ได้รับสัตยาบันในเมื่อสัตยาบันสารของฝ่ายฝรั่งเศสได้มาถึงกรุงเทพฯ แล้ว

เพื่ออนุโลมตามคำขอของฝ่ายไทยในเรื่องการประชุมคณะกรรมการผสม
เพื่อตกลงปัญหาเกี่ยวกับแม่น้ำโขง การปักปันเขตแดนและการสัตยาบันกติกาสัญญา
รัฐบาลฝรั่งเศสได้จัดการส่งผู้เชี่ยวชาญทางอินโดจีนเตรียมพร้อมที่จะเดินทางมา
ประเทศไทย ในเมื่อกำหนดวันที่จะประชุมกันแล้ว

รัฐบาลฝรั่งเศสไม่สามารถที่จะอนุโลมตามความประสงค์ของรัฐบาลไทย
ได้ในข้อที่ว่า จะให้คณะกรรมการที่กล่าวแล้วพิจารณาปัญหาเรื่องดินแดนทางฝั่งขวาของ
แม่น้ำโขงด้วย ทั้งนี้เพราะว่ารัฐบาลฝรั่งเศสมิได้ยอมรับหลักการที่จะยกดินแดนที่กล่าว
แล้วนั้นคืนให้แก่ไทย

รัฐบาลฝรั่งเศสถือว่า เขตแดนในปัจจุบันนี้เป็นการตกลงกันถึงที่สุดแล้ว
และได้อ้างถึงปรารภในสนธิสัญญา ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๐๗ ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศส
ถือว่าเป็นการแสดงเจตจำนงของอัครราชทูตทั้งสองฝ่าย ที่จะคงเว้นข้อเสนอมิเรียกครอง
ใหม่อย่างใดเกี่ยวกับดินแดนอีก

ในการที่รัฐบาลฝรั่งเศส ได้ยินยอมเมื่อเดือนมิถุนายนที่แล้วมา ในอันที่
จะเสนอปัญหาเรื่องเกาะในแม่น้ำโขงให้ได้รับพิจารณาเป็นพิเศษนั้น ก็โดยได้รับคำมั่น
ว่าจะไม่เสนอข้อเรียกร้องอื่น ๆ เกี่ยวกับดินแดนอีก

โดยที่คำนึงถึงเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้นในเร็ว ๆ นี้ รัฐบาลฝรั่งเศสจึงจำต้อง
รักษาสถานภาพทางการเมือง และบูรณภาพแห่งดินแดนของอินโดจีนไว้ต่อข้ออ้างสิทธิ
ทั้งปวง และต่อการรุกรานไม่ว่าจะมีกำเนิดมาจากทางใด °

๒. การรุกรานของฝรั่งเศส

การปฏิเสธขอเสนอของไทยเป็นครั้งที่สองจากฝรั่งเศส ก่อให้เกิดการเตรียมกำลังทางทหารของทั้งสองประเทศ มีการกระทบกระทั่งทางชายแดน ฝ่ายฝรั่งเศสเริ่มรุกราน ยิงปืนกลกราดข้ามแม่น้ำโขงมาสู่ดินแดนไทย ส่งเครื่องบินลวงลำมาในเขตประเทศไทยหลายสิบครั้ง หนังสือพิมพ์ภายในประเทศลงข่าวโจมตีการรุกรานของฝรั่งเศสอย่างหนัก ในขณะที่เดียวกันในกรุงเทพฯ มีการเดินขบวนเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการเรียกร้องดินแดนคืน เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๔๘๓ โดยนิสิตมหาวิทยาลัย ประชาชน และมีการเดินขบวนตามต่างจังหวัด ซึ่งเป็นการแสดงมติมหาชน

ในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๔๘๓ นายกรัฐมนตรีได้กล่าวคำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียง^๒ ซึ่งสรุปการเจรจากับฝรั่งเศสมาแต่ต้นและแสดงเจตนาของไทยที่จะให้เหตุการณ์ทุกอย่างเป็นไปโดยสันติวิธี แต่ฝรั่งเศสก็ยังคงยืนกรานในการปฏิเสธคำร้องขอของไทย ซึ่งยิ่งกระพือความรู้สึกรักชาติ และความเคียดแค้นของประชาชนให้ทวีขึ้น

ในขณะที่เดียวกันนี้เอง อเมริกาสั่งกักเครื่องบิน ๑๐ ลำที่ไทยทำสัญญาซื้อขายระหว่างบริษัทผู้สร้างกับรัฐบาลไทย และมาถึงฟิลิปปินส์แล้ว ซึ่งทำให้ประชาชนชาวไทยและรัฐบาลไทยขุ่นเคืองเป็นอันมาก และเป็นโอกาสให้ญี่ปุ่นส่งเครื่องบินให้ในจำนวนเท่ากัน พร้อมกับส่งเครื่องจักรกลของญี่ปุ่นมายังกรุงเทพฯ ในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๓^๓ ซึ่งเป็นสองวันหลังจากการที่ฝรั่งเศสเปิดฉากการทิ้งระเบิด

^๑ หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ระหว่างเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน ๒๔๘๓

^๒ โปรกตุรายละเอียดคำปราศรัย ในภาคผนวก

^๓ Martin, Jr., op.cit., p. 455

ที่นครพนม และไทยเริ่มไปตั้งระเบิดตอแบน และต่างฝ่ายต่างก็เคลื่อนทหารเข้า
ประชิดกันตามชายแดนทุกด้าน

การปะทะกันด้วยกำลังอาวุธอย่างจริงจังเริ่มเมื่อวันที่ ๕ มกราคม ๒๔๘๔
ทหารฝรั่งเศสโจมตีไทยที่รัฐประเทส ไทยยกทหารเข้าไปในอินโดจีนคานัมพูชา
ผลการรบไทยยึดดินแดนต่าง ๆ ได้คือ

ทางภาคบูรพา ยึดได้จากรัฐประเทสคือ บริเวณหน้าเมืองศรีโสภณเป็น
ระยะทางประมาณ ๔๐ กิโลเมตร ทางเหนือจดเขตจังหวัดบุรีรัมย์และสุรินทร์ ทางใต้
จดเขตจันทบุรี ทางภาคอีสานยึดได้ทางจากตัวเมืองเสียมราฐและนครวัด ประมาณ
๕๐ กิโลเมตร ยึดได้แคว้นจำปาศักดิ์ ตอนรูปสามเหลี่ยมโคตลอค ทางภาคพายัพยึด
ได้หลวงพระบาง ผังขวาแม่น้ำโขงทั้งหมด ทางคานัมพูชียึดได้จนถึงโกลบ้านไพลิน
ทางคานทะเลนั้นได้มียุทธนาวีที่เกาะช้าง เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๔๘๔ ไทยสามารถ
ป้องกันการรุกรานทางทะเลได้

๑. ญี่ปุ่นในฐานะผู้ไกลเกลี่ย

เป็นการกล่าวที่เกินจริงว่า การที่ไทยเรียกทรงคืนแดนคืนจากฝรั่งเศส
ครั้งนี้เนื่องจากการกระตุ้นจากญี่ปุ่น แต่ข้อเท็จจริงบางประการก็คือ เกิดจาก
ความเป็นชาตินิยมของไทยเอง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการยุยงจากชาติอื่น ทั้งนี้
เพราะคนไทยรู้สึกอยู่ตลอดเวลาว่า ไทยต้องสูญเสียดินแดนให้ฝรั่งเศสไปอย่างไรความ
ยุติธรรมมาตลอดเวลา ๗๕ ปี ทิศนะของชาวไทยจะประมวลได้จาก พระราชดำรัส
ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ก่อนที่จะเสด็จสวรรคตตามที่สถานีวิทยุกระจายเสียง

๑

John L. Christian and Nobutake Ike, "Thailand in Japan's
Foreign Relations", Pacific Affairs, June 15, 1942, p. 214

แรงกดดันออกข้างนี้

... ประเทศไทยไม่ต้องการอยู่ใต้อำนาจของชาติใด ๆ ข้าพเจ้าเชื่อว่า
นี่คือรากฐานนโยบายของรัฐบาลไทยในปัจจุบัน
ไม่เป็นความจริงที่กล่าววว่า นโยบายของไทยอยู่ภายใต้การควบคุม
ของญี่ปุ่น การเรียกร้องดินแดนคืนนั้น เป็นความรู้สึกของคนไทยทั้งหมด
โดยมีใจแรงกระตุกจากญี่ปุ่น ...

แต่ญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในการแทรกแซง เข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ทั้งนี้เพราะ
รัฐบาลโคโนเอะ กั้นนโยบาย "การจักระเบียบใหม่ของมหาเอเซียบูรพา" ซึ่งแถลงต่อ
สภา Diet มีสาระสำคัญว่า ญี่ปุ่นจะเคลื่อนกำลังมาทางอินโดจีน และอาจจะไปไกล
กว่านั้น โดยใช้กำลังทัพดำจำเป็นในขณะที่ยุโรปกำลังเข้าสู่สงคราม ซึ่งนโยบายนี้
ผู้นำทหารเป็นผู้สนับสนุน ทหารเริ่มเข้ามามีบทบาทควบคุมนโยบายทั้งทางการเมือง
และต่างประเทศ ประกอบกับญี่ปุ่นประสบผลสำเร็จในการเจรจากับเยอรมัน อิตาลีโดย
สามารถลงนามในสนธิสัญญาไตรภาคีเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๑๙๔๐^๒ วัตถุประสงค์
ในการที่ ๓ ประเทศร่วมมือกันก็คือ ใดยอมรับนับถือว่าภาคีแห่งสัญญานี้จะร่วมมือทั้งใน
ยุโรปและมหาเอเซียบูรพา ซึ่งใจความคึกของญี่ปุ่นเต็มที่ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

๑. ประเทศญี่ปุ่น ยอมรับและเคารพความเป็นผู้นำของเยอรมันและอิตาลี
ในการสถาปนาระเบียบใหม่ในยุโรป
๒. เยอรมันและอิตาลี ยอมรับและเคารพความเป็นผู้นำของญี่ปุ่นในการ
สถาปนาระเบียบใหม่ในเอเซีย
๓. ญี่ปุ่น เยอรมันและอิตาลี จะให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อให้
บรรลุสมความมุ่งหมายตามนัยแห่งข้อสองดังกล่าว นอกจากนั้นประเทศทั้งสามทำความ
ตกลงที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านการเมือง การเศรษฐกิจและการทหาร

^๑ Kenneth Perry London, "Thailand's Quarrel with France
in Perspective", The Far Eastern Quarterly, November, 1941, Vol I,
pp. 38 - 39

^๒ Toland, op.cit., p. 64

ในกรณีนี้ประเทศคูภาคักูจิมตี โคคมหาอำนาจอินโค ซึ่งปัจจุบันยังมีไควรวมสงคราม
ในยุโรปหรือสงครามจีน - ญี่ปุ่น

๔. ญี่ปุ่น เยอรมันและอิตาลี ยืนยันว่าขอตกลงดังกล่าวข้างต้นจะไม่มี
ผลกระทบกระเทือนสถานการณ์ในทางการเมือง ซึ่งเป็นอยู่ในปัจจุบันระหว่างประเทศ
คูภาคักูทั้งสามและสหภาพโซเวียต

๕. สัญญานี้มีผลบังคับ ๑๐ ปี

ฉะนั้นหลังจากเดือนกันยายน ญี่ปุ่นจึงมีอิสระเต็มที่ที่จะรบกับชาติโคใน
ตะวันออก และเป็นสาเหตุให้ญี่ปุ่นขยายตัวยิ่งขึ้น เมื่อญี่ปุ่นเห็นเหตุการณ์ในอินโคจีน
ท่าทางจะลุกลามยิ่งขึ้น ญี่ปุ่นกำลังเพ่งเล็งรัฐบาลจุงกิง และไม่มีกำลังเพียงพอที่จะเสีย
ในอินโคจีน จึงปรารถนาจะผูกมิตรกับรัฐบาลอินโคจีนและรัฐบาลไทยไว้ ชันตันก็เพื่อ
จะโจมตีทางใต้ และต่อมาญี่ปุ่นมีนโยบายว่าสิ้นสุดท้ายจะยึดอินโคจีนเสียเอง ถ้าปล่อย
ให้ไทยยึดอินโคจีนไปแล้ว ก็จะทำให้ชกวางญี่ปุ่น ในขณะนี้ไทยก็เข้าใจดีพอสมควร จึงได้ส่ง
คณะทูตพิเศษไปเจรจากับอินโคที่โตเกียว เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๔๘๓ โดยมีหลวงพรหมโยธี
เป็นหัวหน้าคณะ แต่ไม่ไคผลเพราะรัฐบาลญี่ปุ่นวางท่าเป็นกลางอยู่ ทั้งนี้เหตุผลก็
เพราะญี่ปุ่นไคตกลงไว้กับฝรั่งเศสว่า จะประกันบูรณภาพของอินโคจีน ฝรั่งเศสยอมอ้าง
ให้ญี่ปุ่นป้องกัน ญี่ปุ่นจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะปฏิบัติตามไทยได้ โดยเกรงจะเสียผลทั้งการ
เมืองและการทูต ญี่ปุ่นจึงวางเฉย

แต่หลังจากเซ็นสัญญาไตรภาคีแล้ว ญี่ปุ่นพร้อมที่จะเคลื่อนลงทางใต้ จึง
กำหนดนโยบายใหม่เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๑๙๔๐ ซึ่งขณะนั้นมีการปะทะกันประปราย
ตามชายแดนไทยกับฝรั่งเศสแล้ว ประกอบกับการที่รัฐบาลอเมริกันการะงับการส่งเครื่อง
บินมาให้ไทย โอกาสของญี่ปุ่นที่จะให้ไทยเข้าอยู่ในอิทธิพลทั้งทางยุทธศาสตร์และ

เศรษฐกิจก็ตามถึง ในการประชุมรัฐมนตรีกลาโหม, กองทัพเรือและรัฐมนตรีต่างประเทศ
ตกลงกันว่ารัฐบาลญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทยไคคินแดนคืนบางส่วน ถ้ารัฐบาลไทยจะร่วมมือกับ
ญี่ปุ่นทั้งการ เมืองและเศรษฐกิจในการก่อตั้งระบบใหม่ในเอเชีย และต่อมาได้มีการ
ประชุมรัฐมนตรีทั้ง ๔ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๑๙๔๐ ตกลงว่าญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทย
ไคคินแดนทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขงกับปากเซคืน (โดยยื่นคำว่ารัฐบาลไทยจะรวม
มือกับญี่ปุ่นทั้งการ เมืองและ เศรษฐกิจ) และถ้าจำเป็นญี่ปุ่นจะให้เยอรมันบังคับรัฐบาล
วชิ และตามหลักการนี้ไทยยอมรับ แต่รัฐบาลวชิก็ยังไม่ยอมตกลง

การที่ญี่ปุ่นเปลี่ยนท่าทีในต้นเดือนพฤศจิกายน ๑๙๔๐ นั้น เหตุผลอีก
ประการหนึ่งก็คือ ญี่ปุ่นได้รับรายงานว่ามีเหตุการณ์ที่น่าสงสัยว่า อัครราชทูตอังกฤษ
พยายามดึงไทยเข้าเป็นฝ่ายของตน โดยจะเข้าไกลเกลี้ยดีกว่าปล่อยให้ญี่ปุ่นเป็นผู้
ไกลเกลี้ย^๒ ซึ่งแน่นอนถ้าหากให้อังกฤษเป็นผู้ไกลเกลี้ย ก็เท่ากับเสริมอิทธิพลอังกฤษ
ในไทยให้มากยิ่งขึ้น และลดอิทธิพลของญี่ปุ่นลง ญี่ปุ่นจึงต้องหาทางป้องกัน ญี่ปุ่นคอย
จับหวะที่จะเข้าแทรกแซงอยู่แล้ว ญี่ปุ่นต้องการ เขาควบคุมสถานการณ์ไว้ เพราะถ้า
ปล่อยให้ไทยพ่ายแพ้ ก็จะเสียหายไปหมด ฉะนั้นเมื่อไทยเสียเรือชนบุรีในการรบทาง
เรือที่เกาะช้าง จึงเป็นโอกาสเหมาะที่ญี่ปุ่นจะเข้าไกลเกลี้ย โดยคาดว่าตนจะได้
ผลประโยชน์ทั้งจากไทยและฝรั่งเศส ญี่ปุ่นได้สั่งให้กองทัพเรือภาคพื้นทะเลจีนใต้อยู่ใน
ขั้นเตรียมพร้อม และทำการซ้อมรบเป็นการชั่วคราวที่ฝรั่งเศสในแหลมอินโดจีน
ในวันที่ ๑๔ มกราคม ๑๙๔๑ คณะผู้สังเกตการณ์ทางทหารของญี่ปุ่นได้เคลื่อนขบวนใหญ่
เคอคูช ซึ่งเท่ากับเป็นการยื่นคำขาดว่าถ้าหากไม่มีการหยุดยิงแล้ว ญี่ปุ่นอาจมีความ
จำเป็นต้องเข้าครอบครองอินโดจีนตอนใต้ของฝรั่งเศส และในวันที่ ๒๑ มกราคม ๑๙๔๑

^๑ Jones, op.cit., p. 235

^๒ Ibid, p. 236

รัฐบาลญี่ปุ่นเสนอต่อรัฐบาลวิซีว่า ญี่ปุ่นจะต้องเข้าใกล้เกลียในเรื่องนี้ และรัฐบาลฝรั่งเศสได้ตอบตกลงตามขอเสนอของญี่ปุ่น^๑

ในวันเดียวกันนั้น รัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่น มัตซึโอกะแถลงต่อสภาโดยท้าวความไปถึงกรณีของไทยคว่นอกเสียงในสันนิบาตชาติเรื่อง Lytton Report ว่า ... เรื่องนี้ยังคงอยู่ในความทรงจำของชาวญี่ปุ่น ...

เขาเสริมว่า สนธิสัญญาระหว่างไทย - ญี่ปุ่นในปี ๑๙๔๐ ทำให้ทั้งสองประเทศเข้ามาใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นและชี้แจงว่า

... การเคลื่อนไหวของไทยในขณะนี้ ก็เพื่อที่จะให้ไคคินแดนอินโดจีนฝรั่งเศสที่เสียไปกลับคืนมา ...

และได้สรุปว่า

... ญี่ปุ่นในฐานะผู้นำของเอเชียตะวันออก ไม่สามารถจะวางเฉยอยู่ได้ ในกรณีพิพาทเช่นนี้ ...

ซึ่งเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลญี่ปุ่น แถลงโดยเปิดเผยว่าจะเข้าใกล้เกลีย เพราะตลอดมาญี่ปุ่นแสดงว่าจะไม่เข้าเกี่ยวข้องกับ

วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๔๔ วิทญูโตเกี่ยวประกาศว่า รัฐบาลไทยและฝรั่งเศสได้ตอบตกลงให้ญี่ปุ่นเป็นผู้ใกล้เกลียแล้ว และนายกรัฐมนตรีไคเรียกประชุมคณะรัฐมนตรี และแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบว่ ญี่ปุ่นได้เสนอมาโดยที่ไม่มีทางอื่นจะปฏิเสธจึงได้ตอบตกลงไปแล้ว^๒

^๑ Department of State Washington, Foreign Relations of the United States 1941. Vol V The Far East. (Washington : United States Government Printing Office, 1956), pp. 34 - 36

^๒

Christian and Nobutake Ike, op.cit., p. 214

^๓ คิเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๕

ได้มีการหยุดครบทุกแนวรบ ในวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๔๘๕ เวลา

๑๐.๐๐ น. ตรง.

๔. อนุสัญญาสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศส

ตามข้อเสนอไกลเกลี่ยของรัฐบาลญี่ปุ่น รัฐบาลไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศส จะจัดตั้งคณะผู้แทนขึ้นสองคณะ คณะหนึ่งเพื่อไปทำการเจรจาสันติภาพ ณ กรุงโตเกียว และอีกคณะหนึ่งเจรจาสงบศึกบนเรือลาคตะเวณญี่ปุ่นชื่อ "นาโตรี"

สำหรับคณะผู้แทนไปทำการเจรจาเพื่อทำความตกลงพักรบที่ไซงอน มี น.อ.พระศัลยศาสตร์วาศม เป็นหัวหน้าคณะร่วมกับข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือน ทำการเจรจากับคณะผู้แทนฝ่ายญี่ปุ่นและฝ่ายฝรั่งเศส ได้ลงนามในข้อตกลงพักรบเมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๘๕ (ค.ศ. ๑๙๔๑) เวลา ๑๘.๐๐ น.

ต่อจากนั้น รัฐบาลได้ส่งคณะผู้แทนอีกคณะ มีพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร เป็นประธาน พร้อมด้วยข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนไปยังกรุงโตเกียวเพื่อเจรจาทำสัญญาสันติภาพ และปรับปรุงเขตแดน การประชุมเริ่มเมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ และการเจรจาลาซาเกินกว่ากำหนดที่วางไว้ จึงจำต้องตอกำหนดเวลาพักรบไปอีก ๒ ครั้งคือ ตั้งแต่วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ และจากวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ จนถึงวันที่ ๗ มีนาคม ๒๔๘๕ ในที่สุดได้มีการลงนามยอเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๔๘๕ (ค.ศ. ๑๙๔๑) โดยข้อตกลงนี้ฝรั่งเศสยอมยกดินแดนแคว้นหลวงพระบางฝั่งขวาแม่น้ำโขง แคว้นจำปาศักดิ์ และแคว้นเขมร ซึ่งไทยเสียให้แก่ฝรั่งเศสเมื่อปี ๑๙๐๔ และ ๑๙๐๗ ให้แก่ไทย และได้ออกแถลงการณ์ร่วมกันของทั้งสามฝ่าย ต่อมาผู้แทนฝ่ายไทยกับผู้แทนฝรั่งเศสและญี่ปุ่นได้ร่วมมือกันร่างอนุสัญญาในเรื่องนี้ และได้ลงนามใน

โปรดดูรายละเอียดคำแถลงการณ์ร่วมกันของทางราชการจากไทยกับสงครามโลกครั้งที่สองของคุณ คิเรก ชัยนาม หน้า ๑๒๑๐ - ๑๒๓๓

อนุสัญญาสันติภาพ^๑ เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๘๔ และรัฐบาลไทยเสนอต่อสภา
ผู้แทนราษฎรเพื่ออนุมัติให้สัตยาบันต่อไปตามรัฐธรรมนูญ^๒ อนุสัญญาสันติภาพฉบับนี้
ได้ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๔๘๔

สรุปแล้วไทยได้คืนแดนคืนประมาณ ๔๓,๐๐๐ ตารางไมล์ของเนื้อที่ที่เสีย
ไป ๓๐๐,๐๐๐ ตารางไมล์เท่านั้น ซึ่งเป็นข้อที่ผิดหวังของคนไทยโดยทั่วไป นายคิเรก
ชัยนาม ได้แถลงในการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า

..."ดินแดนที่ไทยขอคืนนั้น มากกว่าที่ได้รับคืน"^๓...

และหลวงวิจิตรวาทการ อธิบดีกรมโฆษณา ก็แถลงถึงความผิดหวังใน
คราวนี้เช่นเดียวกัน^๔

ญี่ปุ่นไกลเกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ทำให้ได้ผลประโยชน์
จากทั้งสองฝ่ายคือ รัฐบาลไทยให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้ความร่วมมือทั้งในด้านการเมือง
และในทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการสถาปนามหาเอเชียบูรพาตามแผนของญี่ปุ่น ในการนี้
ญี่ปุ่นได้รับสิทธิพิเศษในการซื้อข้าวและวัตถุดิบจำพวกคีมุกและยางพารา สำหรับ
อินโดจีนนั้นได้ให้คำมั่นสัญญากับญี่ปุ่นว่า จะไม่ทำการตกลงกับประเทศหนึ่งประเทศใด
ซึ่งให้ความร่วมมือในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ หรือทางการทหาร เพื่อต่อต้าน

^๑ โปรคตุควบทอนอนุสัญญาในภาคผนวก

^๒ รายงานการประชุมวิสามัญ สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๘๔

^๓ London, op.cit., p. 41

^๔ หนังสือพิมพ์ประชามิตร ๕ เมษายน ๒๔๘๔

ญี่ปุ่นทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม^๑ และทำให้อากาศการเคลื่อนพลลงมาทางใต้
ของญี่ปุ่นแจ่มใสขึ้น

ในเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๔ สถานทูตญี่ปุ่นได้เสนอเรื่องการเลื่อนฐานะ
อัครราชทูต ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติว่าไม่น่ามีข้อขัดข้องประการใด และในเดือนตุลาคม
๒๔๘๔ ญี่ปุ่นได้ตกลงแลกเปลี่ยนเอกอัครราชทูตกัน โดยรัฐบาลญี่ปุ่นตั้งนายชูโบกามิ มา
เป็นเอกอัครราชทูต ทางฝ่ายไทยได้เลื่อนพระยาตรีเสนาอัครราชทูตประจำกรุงโตเกียว
ขึ้นเป็นเอกอัครราชทูต^๒

^๑ Russel H. Fifield, The Diplomacy of Southeast Asia,
1945 - 1958, (New York ; Harper & Brothers, 1958), p. 235

^๒ กิเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า ๑๔๑